

זמן מקום

טבת תשע"ד

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי עורך: מאיר כהן

היום הרביעי - טבת

מה עשה הקב"ה ליתן שלום ביניהם, הקטין אחד מהם שהלשין על חברו?

המדרש (תולדות יצחק) מוסיף כי "בשעה שנוף הקב"ה בלבנה... נפלו ממנה ניצוצות ממנה...נעשו הכוכבים ולפי שנפלו מאוריה נשארה חשוכה... ולכן נקראו כוכבים לפי שכבו".

מיום כ"ה בכסלו ואילך עשה האדם הראשון שמונה ימי חג לאות נצחון השמש על הירח.

למלחמת האור בחושך, מצטרפת מלחמת "בני האור בבני החושך" - מלחמת החשמונאים ביוונים, אשר תורמת לחג החנוכה את היסוד ההיסטורי. גבורת החשמונאים היתה לאות ולסמל בלוח העברי.

טבע הארץ תורם לחג החנוכה את שעון הזמן הארצישראלי. חג החנוכה מהווה מועד לסוף עונת המסיק. מן הזית בא השמן, מן השמן בא האור.

יסוד האור מהווה בחנוכה חיבור חיוני לשעוני הזמן הקוסמי (בריאת העולם), ההיסטורי (החשמונאים) והארץ-ישראלי (זית).

אומות העולם, אשר עיצבו מועדיהם סובב מיתוס השמש, נטלו את המועד לשיטתם: "ואלו אידיהן (חגיהם) של עובדי כוכבים קלנדא וסטרוורא (התחלת אור)... סטרוורא ח' ימים לפני תקופה" (בבלי, עבודה זרה ח' 1).

תוכן היום הרביעי לבריאה משתלב בתוכן תקופת טבת (חג החנוכה) ויוצר מועד מיוחד לבריאה, הוא יום ההולדת לשמש: "כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה' 31).

מאת: מאיר כהן
ביום כ"ה בכסלו מתחילה תקופת טבת, מתחיל החודש הרביעי לבריאת העולם.

תוכן כ"ה בכסלו מקביל וממחיש את היום הרביעי לבריאה. ביום הרביעי לבריאה נקבעו "מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה... המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטון לממשלת הלילה ואת הכוכבים למשול ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החושך" (בראשית א' 15-19).

הצבת המאורות ברקיע מייסדת את היום והלילה, האור והחושך, עונות השנה ושעות היממה.

ביום כ"ה בכסלו נעצרת הקדמת השקיעה, המאור הגדול מגביר את כוחו והשקיעה מתאחרת. האדם הראשון לא הכיר את חוקי הטבע שחקק הקב"ה בעולמו, בראותו את העולם מחשיך מיום ליום, נתקף חרדה:

"יום שנברא בו אדם הראשון, כיוון ששקעה עליו חמה, אמר: אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי, ויחזור עולם לתוהו ובוהו! זוהי מיתה שנקנסה עלי מן השמים!- היה יושב ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו. כיוון שעלה עמוד השחר, אמר: מנהגו של עולם הוא, עמד והקריב שור. ... לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי! שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו! וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים- עמד וישב שמונה ימים בתענית ובתפילה. כיוון שראה תקופה טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא. הלך ועשה שמונה ימים טובים" (בבלי, עבודה זרה ח' ע"א).

כ"ה בכסלו הוא זמן מהפך במאבק שבין האור לחושך, בין שמש לירח. במועד זה מתחיל האור את נצחונו על החושך.

המהר"ל מפראג הגדיר יום זה "התחלת האור היוצא מן החשיכה הוא בכ"ה בכסלו... הוא יום מיוחד להתחלות האור"- יום הולדת לשמש.

אוצר המדרשים (אייזנשטיין, אליעזר ע"מ 34) ממחיש את מלחמת המאורות: " נכנס זה אצל זה והיה זה אומר לזה- אני גדול ממך.

שבעת אלפים והחרש והמסגר אלף. הכל גיבורים עושי מלחמה" (מלכ"ב כ"ד, 16).

כרוניקה בבליית מתארת בפירוט רב את המצור על ירושלים על ידי נבוכדנאצר. בתעודות בארמון המלך הבלבי נכתב כי יהויכין שמר על תוארו "מלך יהודה" ואף צויין מניין השנים לגלות יהויכין. מלך יהודה נכלא למשך 37 שנים: "ויהי בשלשים ושבוע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה, בשנים עשר חדש בעשרים ושבועה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את ראש יהויכין מלך יהודה מבית כלא. וידבר אתו טובות ויתן את כסאו מעל כסא המלכים אשר אתו בבבל. ושינא את בגדי כלאו ואכל לחם תמיד לפניו כל ימי חייו: וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו כל ימי חייו" (מלכ"ב כ"ה, 30).

מגלות יהויכין ועד חורבן בית ראשון (586 לפנה"ס) נפלו וחרבו ערי הארץ תחת עול הבבלים: "וחיל מלך בבל נלחמים על ירושלים ועל כל ערי יהודה הנותרות, אל לכיש ואל עזקה, כי הנה נשארו בערי יהודה ערי מבצר" (ירמיהו ל"ד, 7).

חרס לכיש (מס' 4) מבטא את אובדן הערים הנותרות: "... וידע כי אל משואות לכיש נח-נו שומרים ככל האותות אשר נתן אדוני, כי לא נראה את עזקה". מרדכי היהודי (אסתר ב' 5), סוגר את המעגל "מרדכי בן יאיר בן שימעון בן קיש איש ימיני. אשר הגולה מירושלים עם הגולה אשר הוגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכנצר מלך בבל".

בגלות יהויכין הוגלו אנשי האצולה והמלאכה ובאין מנהיגות נגזר גורלה של ירושלים לחורבן.

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי

ירחון המכללה האקדמית לחינוך

טל: 08-9937666

פקס: 08-9945532

שירות חינוך: 1800-20-10-88

דוא"ל: hemdat@macam.ac.il

אתר: www.hemdat.ac.il

לקבלת הירחון במהדורה אלקטרונית נא לפנות בדוא"ל למכללה.

לשילוב מאמרים נא לפנות לעורך

טל: 02-6794412

נייד: 054-3334080

מייל: meir@makom.info

גלות יהויכין

מאת: רחל זמר

בחודש טבת נכנס החורף ללוח העברי.

החורף בטבע מצטרף ל"חורף היהודי" המתבטא ביציאה לגלות. בימי טבת בימי הבית הראשון, מתחיל המצור על ירושלים שסופו- גלות בבל.

איכה רבה (פרשה א') מקשר בין טבת לתמוז "אמר (הקב"ה): אם אני מגלה אותם בתקופה טבת- הרי הם לוקים בצינה ומתים. אלא הריני מגלה אותם בתקופת תמוז. שאפילו הם ישנים בדרכים וברחובות- אין אחד מהם ניזוק".

ביום א' טבת גשכ"ז עלה נבוכדנאצר למצור על ירושלים. "ויצא יהויכין מלך יהודה על מלך בבל, הוא ואימו ועבדיו ושריו וסריסיו ויקח אותו מלך בבל בשנת שמונה למולכו... והיגלה את כל ירושלים ואת כל השרים ואת גיבורי החייל, עשרת אלפים גולה וכל החרש והמסגר, לא נשאר זולת דלת עם הארץ" (מלכ"ב כ"ד, 14).

הגליית המנהיגות, בשנת 598 לפנה"ס, באה לדכא את האפשרות למרד נגד מלך בבל.

יהויכין, הוא יכניה בן יהויקים, היה בן שמונה עשרה בעלותו לכס המלכות ומלך על יהודה במשך שלושה חודשים ועשרה ימים בלבד.

ירמיהו, נביא החורבן, מנה 3023 נפש שהוגלו ע"י מלך בבל ואילו ספר מלכים מונה 10-7 אלפי גולים. "כל אנשי החייל

לימודי ההוראה המובילים בדרום הארץ

נמצאים יותר קרוב ממה שחשבתם!

כחלק מהלמה אסמטריה

המכללה האקדמית "חמדת הדרום"

בבית אלקטרונית לחינוך

מציעה לך מגוון מסלולי הכשרה ללימודי תואר ראשון בהוראה

נשים:

מסלולי הלימוד:

- < מקרא, מתמטיקה (יסודי)
- < מדעים (גן, יסודי, על יסודי)
- < ספרות ומקרא (על יסודי)
- < אנגלית (יסודי ועל יסודי)
- < חינוך מיוחד (בשילוב: ספרות, תנ"ך, מתמטיקה, מדעים*)

גברים:

מסלולי הלימוד:

- < חינוך מיוחד, מתמטיקה, תושב"ע, מדעים*
- < תוכניות ייחודיות:
- < בעלי השכלה תורנית רחבה (מעל 10 שנות לימוד מגיל 18).
- < בוגרי ישיבות הסדר.

סטודנטיות-אושרית/אורנה: 054-4951549

סטודנטים-ישראל: 054-5937662

oshritush@macam.ac.il banim@macam.ac.il

"לבו לב ישראל" על שירת מנהיגים בישראל

מאת: פרופ' איתן אביצור וד"ר טיליה אלירם המרכז לחקר השיר הישראלי - אוניברסיטת בר אילן

הרמב"ם בהלכות מלכים מביא שורה של הלכות על פיהן חייב לנהוג מלך בישראל ומתן מצטיירת דמות המנהיג האידאולוגי, האמור לשלב באישיותו תקיפות ללא גבולות עד כדי חריצת דיני נפשות ללא משפט יחד עם כבוד כלפי ערכים, תלמידי חכמים ומנהיגים רוחניים. למלך יש זכויות על בכל הנושאים הקשורים לביסוס מנהיגותו אולם יחד עם זאת מוטלות עליו מגבלות דווקא באותם תחומים שמלך נוהג לפאר עצמו בהן. השילוב של שני הפכים אלו מצייר דמות של מנהיג שכאי להיות תקיף ונחרץ אולם חייב להיות גם רך ורחמן. נראה כי שילוב ייחודי זה בא לידי ביטוי במצווה אותה מנסח הרמב"ם כך: "על הסרת ליבו הקפידה התורה ביותר..... שליבו הוא לב כל קהל ישראל". ככל דרכיו חייב מנהיג בישראל לשלב את השכל הישר והמנהיגות הריאליסטית עם רחשי הלב ובעיקר של אלו הסרים למרותו.

דומה כי הנחיות אלו עמדו לנגד עיניהם של רבים ממנהיגי האומה שידעו לשלב חשיבה ריאליסטית בהירה ועניינית יחד עם גישה אמוציונלית ופואטית. כך הבינו בתורת החסידות את המושג "מלך" כראשי תיבות של מוח, לב וכוח. האיזון הנכון בין השלושה יוצר את המנהיגות האמיתית. יש להניח כי שילוב ניגודים זה הביא כמה מחשובי מנהיגי ישראל לעסוק בצד ענייני השלטון, המשפט וההלכה שמקומם בחשיבה הפרגמטית גם בשירה ובפיוט שהם יוצאים מן הלב. לרוב היו אלו תחומים נפרדים שלא נגעו זה בזה אולם היו גם כאלו ששילבו את האידיאות לאורן הלכו והנהיגו אחרים עם הביטוי הפואטי בשירה וגם במוזיקה. כזאת היתה שירת האמונה הגדולה של משה רבנו על הים, כזאת היא גם שירתו של דוד המלך שהעניק לעם ישראל ולעולם כולו את ספר התהילים.

עם ישראל העמיד מנהיגים - משוררים כאלו לאורך כל ההיסטוריה. כאלה היו ר' אברהם אבן עזרא, הרמב"ן, ר' שלום שבזי ורבים נוספים. בדור שיבת ציון של זמננו היה זה הראי"ה קוק, אשר ספר שריו היה לשירת האמונה ותמציתה. שמעון פרס, הנשיא הנוכחי של המדינה, ידוע כאיש ספר מובהק ומשורר שלפי שעה מצניע את יצירתו. משה דיין ניהל שיח ושיג עם יוצרי הספרות והשירה החשובים ביותר וגם שלח ידו בכתיבה בהיקף רחב. משוררים כמו אצ"ג, ת. נ. ביאליק, אבא קובנר ואחרים הביעו בשירתם את רוחות הזמן ואת האידיאות בהן דגלו. סופרים כמו יזהר סמילנסקי, משה שמיר ועמוס עוז היו מעורבים בחיים הפוליטיים בצורה בולטת יותר וניסו גם לקחת חלק בהם. כל אלו מיקדו את עשייתם בתחום היצירה ומיעטו בעשייה הפרגמטית והיו גם שפעלו להיפך. רק מעטים הצליחו לשלב את שני הצדדים במידה כמעט שווה.

אחד מאלו היה אברהם שטרן הידוע בכינויו הספרותי

"אייר". הוא נולד ביום י"ח בטבת תרס"ח (23 בדצמבר 1907) ונרצח על ידי הבולשת הבריטית ביום כ"ה בשבט תש"ב (12 בפברואר 1942). יאיר שטרן היה מייסדו של הלח"י ומפקדו הראשון, אולם זמן רב לפני שהגיע לפרק זה בחייו הספיק למלא מחברות שירים שרובם ראו אור רק לאחר קום המדינה. שירו המפורסם ביותר הוא "חיילים אלמונים" שהפך להמנון כל לוחמי המחותרות ועד היום נשאר אחד מסמלי התקופה של המדינה שבדרך. לידתו של שיר זה הרבה לפני שקמו ארגוני האצ"ל והלח"י. הוא הוקדש להרוגי מאורעות תרפ"ט ובמיוחד לאותם גיבורים אלמונים שעצרו בגופם את התפשטות הפרעות בירושלים, חיפה, באר טוביה, חולדה וכל המקומות שעמדו בקו האש מול גלי הפורעים². כמו שיר זה היו כמה אחרים שצמחו מתוך תהפוכות ההיסטוריה ומצאו את מקומם בכותל המזרח של הזמר הישראלי. כאלו הם "שיר הפלמח", "באב אל וואד" ואולי המפורסם שבהם הוא "שיר הרעות". כל אלו הפכו לסמלים של תקופת המאבק והמלחמה להקמת המדינה. אולם המיוחד ב"חיילים אלמונים" הוא השילוב המרתק בין האדם, סיפור חייו, האידיאולוגיה לאורה הלך והנהיג אחרים והדרך בה שולבו כל אלו בשירתו. הלחן לשיר שאף הוא פרי יצירתו של יאיר תרם באופן משמעותי לפופולאריות שלו והוסיף נופך מיוחד ליצירה כולה. כל אלו הפכו למיקשה אחת ועצבו שיר זה כביטוי כנה ועמוק ליוצרו וכן לציבור גדול של תומכים ואף מתנגדים.

יש ויכוחים רבים על תוכנו של השיר ופולחן המוות השזור בתוכו, אולי בצורה מוגזמת. לצעירי הקבוצה שצמחה סביב יאיר היה השיר ביטוי למאוויו ליבם ולמטרות חייהם המקודשות ביותר. אברהם "אייר" שטרן היה המנהיג בו השתלבו האידיאולוגיה, הגשמתה והיצירה הפואטית המבטאת אותה. ניתן להניח כי בזה היה כוחו המיוחד, ושילוב זה העניק לשיר את מעמדו גם בקרב מתנגדי הדרך החריפים ביותר. שילוב זה היה גם המאפיין לכל מהלכיו עוד מימי לימודיו באיטליה והלך וגבר ככל שהמאורעות הלכו ותכפו. האמונה בדרכו וההחלטיות בה צעד בה מצאו את דרכם לשירתו ולניגונו וכך יצר דוגמא מובהקת למנהיג ש"לבו לב ישראל".

יאיר שטרן

- 1 בניגוד למה שידוע, את השם 'אייר' אימץ לעצמו כשם ספרותי עוד בתקופת לימודיו בפיירנצה
- 2 פורסם לראשונה בגליון ב' של "המצודה", בטאון הארגון "הגנה לאומית" שקדם לאצ"ל. גליון זה הוקדש להרוגי מאורעות תרפ"ט.

יוסף ואבשלום

מאת: ד"ר עמנואל בן נאה

דמשק, בבית הכלא "חאן אל באשה", נר שביעי של חנוכה תרע"ח (16 בדצמבר 1917) בצל הגרדום, שנועד לו ולנעמן בלקינד, נשא יוסף לישנסקי מילים אחרונות: "אין אנו בוגדים! לא בגדנו במולדת! שהרי בטרם בגידה חייבת להיות אהבה. אבל אנחנו מעולם לא אהבנו את מולדת ה"פאלאקה" וה"בקשישים"... שנאנו אותה תכלית שנאה... אנחנו חברי ניל"י... חפרנו לך קבר גדול. עותומאניה הבזויה".

בסיום הדברים נלקחו הם אל כיכר העיר בדמשק והועלו לגרדום.

סוף כואב ליוסף שאהבו לשנוא. אנשי הישוב לא אהבו את "הפורשים" של מחתרת ניל"י. חברי המחותרת נחשבו לבוגדים ויחלפו 60 שנה עד שיטוהר שמו ועצמותיו ייטמנו בהר הרצל.

יוסף נולד ב- 1890 בעיר קיוב באוקראינה, אימו נספתה והוא עלה לארץ עם אביו בהיותו בגיל 6. ילדותו היתה במטולה ולאחר היעלמות אביו, בדרכו לירושלים, נאלץ לרדת למצרים ולנהל שם חווה חקלאית.

בקשתו להתקבל לאירגון "השומר" נדחתה והוא הקים אירגון שמירה "המגן" שפעל בדרום.

באותה העת של שלהי האימפריה העותמאנית כאשר הבריטים מתדפקים על שערי הארץ הצטלבו הדרכים. אבשלום פיינברג, בן לבילו"יים תושבי גדרה, שנולד בחודש תשרי תר"ן (23 באוקטובר 1889), הגיע ברוחו את אהרון ואלכסנדר אהרונסון להקים רשת ריגול לסיוע לנצחון הבריטים.

אבשלום למד בביה"ס כ"ח ביפו ולאחר מסע נדודים בפאריס ושווייץ הגיע ב- 1911 לחדרה כעוזרו של אהרון אהרונסון בניהול חווה חקלאית בעתלית.

אבשלום פיינברג

בינואר 1909 ניסח אבשלום את תפיסתו המדינית, במכתב לדודו מנדל חנקין: "הטורקים אומה רקובה... אנו עומדים בפני קיצונו, או בפני תחייתו". מהפכת התורכים הצעירים לא שינתה את עמדתו אודות האימפריה העותמאנית.

ב- 1915 יזם את הקמת אירגון "הגדעונים", החשאי, בזכרון יעקב, ממנו צמחה מחתרת ניל"י.

אבשלום יצא למצרים ויצר קשר עם הבריטים כדי לסייע להם במודיעין לקראת כיבוש הארץ. אהרון אהרונסון פעל בקהיר כיועץ מודיעין לצבא הבריטי אך הקשר עם אבשלום נותק.

יוסף לישנסקי ואבשלום פיינברג יצאו למצרים לחדש את הקשר.

ביום כ"ו טבת תרע"ז (20 בינואר 1917) נהרג אבשלום בהיתקלות עם בדואים באזור רפיח. יוסף נחלץ אך נרדף ע"י התורכים ואנשי הישוב. גורלו הטראגי של אבשלום והיעדר המידע על קורות המסע המשותף העלו גל שמועות ואף האשמה שללישנסקי היתה יד בהיעלמותו עקב אהבתם המשותפת לשרה אהרונסון.

נעמן בלקינד, מחברי ניל"י, יצא בעקבותם לברר את קורות אבשלום. אך נתפס על ידי התורכים.

באותה העת נתפסה גם יונת דואר ששימשה להעברת מסמכים מניל"י לבריטים.

ארועים אלו גזרו את דינם של נעמן ויוסף לגרדום ואת ומחתרת ניל"י לכליוון.

לאחר מלחמת ששת הימים ב- 1967 נתגלה קברו של אבשלום באזור רפיח והוא הובא לקבורה בהר הרצל. עצמותיהם של יוסף ונעמן הועלו ארצה ב- 1919 ונטמנו בראשון לציון. ב- 1979 נסגר המעגל עת נטמן ארונו בהר הרצל בחלקת עולי הגרדום לצידו של אבשלום.

השניים שנפרדו ב- 1919 אוחדו בהר הרצל שישים שנה מאוחר יותר. השניים- בעלי נפש פיוטית, נערצים ודחויים, סוערים ומורדים, פיסות ראשונות ממגש הכסף של המדינה.

יוסף לישנסקי